

Tværsprog på Marie Kruses Skole

Birte Dahlgreen

Lektor, cand.mag. Marie Kruses Skole

Pia Elmtoft-Riedel

Lektor, cand.mag. Marie Kruses Skole.

Claus Knudsen

Lektor, cand.mag. Marie Kruses Skole.

Eleverne har, når de kommer i 1.g, vidt forskellige forudsætninger mht. sproglig viden og bevidsthed. Vi som gymnasielærere synes ofte, at de 'ikke kan nok'. Samtidig vil de højere læreanstalter og andre aftagerinstitutioner have studerende, der honorerer de krav, der stilles dér. Hvad kan vi i gymnasiet gøre for at tackle det problem?

På de fleste (alle?) gymnasier arbejdes der med tværsprog. Når vi tillader os at beskrive det kursus, vi har udarbej-

det til Marie Kruses Skole, er det fordi vi mener, det adskiller sig fra de fleste andre ved

- at kurset gælder **samtlig 1.g'ere**
- at det har et ret stort omfang og afsluttes med en prøve
- at det også omhandler ordforrådsindlæring, ikke kun grammatik på tværs af sprogene.

Tværsprogskursets indhold

På vores skole har vi lige siden 1979 arbejdet med tværsprogsundervisning

baseret på de sprog, der hovedsagelig undervises i på de gymnasiale uddannelser: Latin - italiensk - spansk - fransk - engelsk - tysk - dansk.

Her forsøger vi at løse op for grænserne mellem sprogene med det formål at få eleverne til at se og lære, at sprogene har mange fælles træk mht. grammatik og ordforråd. Ved at arbejde på tværs af sprogene vænnes eleverne til at overføre viden fra et sprog til et andet.

Arbejdet på tværs af sprogene dækker to områder: Basisgrammatik og ordforråd:

1. Basisgrammatik

I den basale grammatik beskæftiger vi os med ordklasser, syntaks (f.eks. hoved- og ledsætningsopbygning), morfologi (f.eks. kongruens), forholdet mellem form og funktion (f.eks. tid og tempus, aktiv/passiv).

Enkelte sprogfænomener behandles i de enkelte sprogfag, da reglerne på nogle områder er meget sprogspecifikke.

2. Ordforråd

Her arbejdes der med

a) Ordenes byggeklodser (præfiks - rod - suffiks)

b) Ordenes oprindelse og betydning.

Arbejdet med dette emne giver eleverne større indsigt i fremmedordenes betydning. Denne indsigt gavner dem også i gymnasiets øvrige fagrække.

Hele tværsporsforløbet afsluttes i

marts / april med en *skriftlig test*, som indeholder opgaver inden for alle de behandlede områder. Det er vores erfaring, at testen har præcis den ønskede funktion, nemlig at eleverne bliver 'holdt fast på stoffet', og at (de fleste) elever får repeteret det gennemgåede stof endnu en gang. Selvfølgelig er der altid nogle, der springer over, hvor gærdet er lavest, men vi får også tilbagemeldinger om, at *noget* bliver bragt på plads, og at arbejdet med fremmedordenes betydning giver dem større indsigt og gavner dem i andre fag. Vi får også positive tilbagemeldinger fra tidligere elever, som har gennemgået kurset, og som nu arbejder med sprog i deres videregående uddannelse. De siger, at de har en bedre sproglig ballast end de fleste af deres medstuderende.

Organisering af tværsporskurset

En tværsporsgruppe bestående af tre lærere, som tilsammen repræsenterer alle sprogfagene, tilrettelægger sammen årets plan. I dette skoleår arbejder vi efter følgende grundplan:

- Der afholdes 24 lektioner à 50 minutter fordelt på seks halve blok-dage (kl. 8-12 / 10-14)
- Der afholdes en prøve i uge 15 på en af 1.g'ernes sprog dage.
- Hver stamklasse får tilknyttet to eller tre lærere, der har ansvaret for gennemførelsen.

Vi har fulgt nogenlunde samme plan i de senere år - med enkelte justeringer foretaget ud fra evalueringer ved afslutningen af tværsporsforløbet.

Et par bemærkninger:

- *Alle* klassens sproglærere er så vidt muligt involverede i kurset. Af skematekniske grunde er de dog ikke altid sat på som undervisere. Men stort set alle skolens sproglærere har efterhånden undervist i tværsprog og kender til stoffet og de grammatiske betegnelser, så alle har en fælles referenceramme.
- *Alle* 1.g'ere gennemgår kurset - også matematikerne. Nogle af eleverne slår sig lidt i tøjret: „Vi har ikke valgt matematisk linje for at lære sprog.“ - I parentes bemærket har matematikerne hele tre sprog: dansk, engelsk og et sprogfag til. De fleste af dem må da også erkende, at det er nyttigt med et vist kendskab til grammatik og ordforråd.

Vi har i øvrigt kunnet konstatere, at de elever, der får en god karakter i testen (karakteren optræder på årsprøvebeviset) også har gode karakterer i deres sprogfag. Det kan man selvfølgelig ikke umiddelbart drage nogen konsekvens af, men det kunne tyde på, at det ikke er nogen dårlig ide at tage kurset alvorligt.

For variationens skyld er der på hver tværsprogsblokdag både noget grammatik og noget om ordforråd.

Vægtningen af de forskellige emner

Vi arbejder med grammatikken på den måde, at vi ikke går i dybden med alle emner, men med de emner, der er mest relevante i forhold til den mundtlige og skriftlige sprogindlæring på de niveauer, vi har i gymnasiet:

Blandt *ordklasserne* fokuserer vi særligt på *adjektiver* og *adverbier* - og har mange øvelser med dem, da dette erfaringsmæssigt er svært at indlære og vigtigt for *italiensk, spansk, fransk og engelsk*. I *sætningsanalysen* fokuserer vi særligt på *det indirekte objekt*, da dette erfaringsmæssigt er svært på *italiensk, spansk, fransk og tysk*, hvis man har dansk som modersmål.

Ved at tage eksempler fra alle sprogene kan vi give eleverne en dybere forståelse af de grammatiske fænomener, og de kan overføre viden fra et sprog til andet.

Et eksempel:

LATIN: *Homo feminae florem dat.*

ITALIENSK.: *L'uomo dà il fiore alla signora.*

SPANSK: *El hombre le da la flor a la mujer.*

FRANSK: *L'homme donne la fleur à la femme.*

ENGELSK: *The man gives the flower to the woman/the woman the flower*

TYSK: *Der Mann gibt der Frau die Blume.*

DANSK: *Manden giver kvinden blomsten/ blomsten til kvinden.*

På latin og tysk er det indirekte objekt forskelligt fra det direkte objekt. Det direkte objekt står i akkusativ og det indirekte i dativ. På italiensk, spansk og fransk bruges en præposition (a / a / à) + substantiv.

På engelsk og dansk bruges enten en præposition (to / til) + styrelse eller et indirekte objekt uden præposition.

Under *ordforråd* arbejder vi meget med betydningen af præfikser og suffikser

Eksempler:

Det latinske suffiks '-osus' går igen i alle de ovennævnte moderne europæiske sprog.

Latin	italiensk	spansk	fransk	engelsk	tysk	dansk
-osus	-oso	-oso	-eux	-ous	-ös/os	-øs
nervosus	nervoso	ner <i>v(i)</i> oso	nerveux	nervous	ner <i>v</i> ös	ner <i>v</i> øs
porosus	poroso	poroso	poreux	porous	porös	porøs
etc.						

Suffikset *-osus* er iøvrigt betydningsbærende: 'fuld af' betyder det. Det giver mange elever en AHA-oplevelse, når det går op for dem at ordet 'nervøs' altså betyder 'fuld af nerver' og 'mirakuløs' betyder 'fuld af mirakler' osv.

Mange latinske præfikser går igen i de moderne sprog. Hvis man tager det latinske verbum *-ponere* (= sætte, lægge, stille, anbringe) kan det kombineres med en del præfikser, som alle er betydningsbærende:

<i>komponere</i>	sætte sammen
<i>deponere</i>	lægge ned = henlægge, arkivere, opmagasinere etc.
<i>disponere</i>	sætte til hver sin side = ordne
<i>eksponere</i>	udsætte (for lys (fot.))
<i>imponere</i>	sætte ind = gøre indtryk på
<i>opponere</i>	sætte imod = modsætte sig
<i>reponere</i>	sætte tilbage = sætte i led (med.)
<i>supponere</i>	sætte under = antage, formode
<i>transponere</i>	sætte over = overføre til en anden toneart (mus.)

Samme rod går igen på de moderne europæiske sprog:

latin: *-ponere*; italiensk: *-porre*;
 spansk: *-poner*; fransk: *-poser*;
 engelsk: *-pose*; tysk: *-ponieren*.

Det viser sig - ikke overraskende, at på de romanske sprog kan roden kombineres med endnu flere præfikser.

Hvis man lærer sig de ca. 20 hyppigst forekommende præfikser, får man udvidet sit ordforråd gevaldigt, og som tidligere nævnt i forbindelse med suffikserne kan man få en del AHA-oplevelser:

- deprimeret betyder *ned-trykket* = nedtrykt
  - distraet betyder *trukket væk i alle retninger* = adspredt
  - reducere betyder *føre tilbage* = formindske
  - seduce (eng.) betyder *føre for sig (selv)* = forføre
  - impotent betyder *ikke-kunnende*, yderligere oversættelse behøves vist ikke
- etc.

Mht. *ordenes oprindelse* har vi med udgangspunkt i dansk set på, fra hvilke sprog og kulturer vi har hentet meget af vores ordforråd, og vi har konstateret, at

- sportsudtryk fortrinsvis stammer fra engelsk
- bank- og postudtryk fra italiensk
- musikudtryk, der har med klassisk musik at gøre, fra italiensk
- musikudtryk, der har med moderne

populærmusik at gøre, fra engelsk / amerikansk

- computerudtryk fra engelsk

Med udgangspunkt i udtryk for mad har vi fundet påvirkning fra endnu flere sprog og kulturer:

Italiensk: *pasta, pizza, osso buco, gelato, cappuccino*

Spansk: *paëlla, tortilla*

Fransk: *culotte* (betyder iøvrigt "lille røv"), *tournedos, haricots verts, sauce, croissant, café au lait, courgette*

Eng. / amer.: *sandwich, pie, hotdog, fast food, burger*

Tysk: *sauerkraut, frankfurter, wiener-schnitzel*

Græsk: *souvlaki, pita, tzsatziki*

Russisk: *blini, borstj, pirog*

Arab. / tyrk.: *halal, falafel, kebab, bulgur*

Japansk: *sushi, tofu*

Listen kan suppleres ad libitum.

Vi har med tværsprogskurset først og fremmest ønsket at styrke elevernes basale grammatiske færdigheder og at give dem redskaber til udvidelse af deres ordforråd. Men det har også været vigtigt for os at øge deres sproglige bevidsthed med henblik på at se sproget som et udtryk for historiske og kulturelle sammenhænge.

Litteratur

Dahlgreen, Birte, Pia Elmtoft-Riedel & Claus Knudsen: *Sprog på tværs*. Munksgaard, 1994
Jarvad, Pia: *Nye ord*. Gyldendal, 1995.

Marianne Genefke: Brobygningsprojekter mellem sprogcentre og VUC. S. 21-25

Noter

1 VUF-prøven (Den Voksen-Uddannelses-Forberedende prøve) er efter vores undersøgelse blevet erstattet med en anden prøve: DUF-prøven (Den Uddannelses-Forberedende prøve). Det skete i foråret 1999.

Både den gamle og den nye prøve indeholder en centralt stillet skriftlig prøve, en kommenteringsstil på tre timer. VUF-prøven havde desuden en skriftlig opgave i forståelse af en skønlitterær tekst, (der var 8 spørgsmål af

stigende sværhedsgrad - de to sidste gik på tekstanalyse) og en lytteopgave (en interview-samtale) hvor der skulle tages noter.

Den mundtlige prøve er uændret fra VUF til DUF: den består i 30 minutters forberedelse samt 20 minutters eksamination i en ukendt tekst, valgt af læreren på sprogcentret. Det nye er at DUF-prøven stiller krav om en ligelig vægtning af skøn- og sagtekster.

Vurderingskriterierne er stort set uændrede fra VUF til DUF, men man har indført beskikket skriftlig censur og større ministeriel kontrol med tekstopgivelser mm.